

В.Д. ЦАП

**ВИТРАТИ І СОБІВАРТІСТЬ
ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКО-
ГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ**

В.Д. ЦАП

**ВИТРАТИ І СОБІВАРТІСТЬ
ПРОДУКЦІЇ В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ**

Мелітополь
Видавничий будинок
Мелітопольської міської друкарні
2018

УДК 338.512:631.11

Рецензенти:

Шпичак О. М., доктор економічних наук, професор, академік НААН (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»);

Галушко В. П., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН (Національний університет біоресурсів і природокористування України)

Синяєва Л. В., доктор економічних наук, професор (Таврійський державний агротехнологічний університет)

Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Таврійського державного агротехнологічного університету (протокол № 3 від 30.10.2018 р.)

Цап Володимир Дмитрович

Витрати і собівартість продукції в сільськогосподарських підприємствах України: монографія / В. Д. Цап – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. – 368 с.

ISBN 978-966-197-604-6

Висвітлено теоретико-методичні основи формування витрат та собівартості в сільськогосподарських підприємствах, зокрема особливу увагу приділено системі контролінгу витрат в управлінні сільськогосподарськими підприємствами. Досліджено процес формування витрат і собівартості продукції в сільськогосподарських підприємствах України, проаналізовано зональний та внутрізонний аспект, виявлено структурні зміни у формуванні виробничих витрат і собівартості продукції в сільськогосподарських підприємствах, досліджено вплив змін у нормативній грошовій оцінці землі та системи оподаткування виробництва продукції, робіт і послуг на формування витрат сільськогосподарських підприємств запропоновано науково-обґрунтоване розв'язання важливої проблеми забезпечення оперативності та об'єктивності формування витрат і собівартості продукції в сільськогосподарських підприємствах.

Розрахована на науковців, аспірантів, керівників і спеціалістів органів управління аграрним сектором економіки.

УДК 338.512:631.11

ISBN 978-966-197-604-6

© Цап В.Д., 2018

ВСТУП

Одними із глобальних категорій, які становлять основу будь-якої економіки як на державному рівні, так і на рівні підприємства, є витрати і собівартість продукції. Рівень собівартості в ринкових умовах є межею для товаровиробника, яка визначає доцільність ведення його виробничо-господарської діяльності. Оптимізація витрат на виробництво і реалізацію продукції та підвищення її якості є підґрунтям для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, його високого економічного і соціального розвитку. У процесі руху продукції від сировини до продуктів переробки відбуваються постійні трансформації категорій витрат і собівартості, у кожній наступній ланці ціна сировини трансформується у витрати, а собівартість виробництва є мінімально допустимим рівнем ціни кінцевого продукту на відповідному етапі виробництва.

Досліджувана проблематика була актуальною як за планово-адміністративної системи, так і в умовах становлення та розвитку ринкової економіки. Нею займаються наукові колективи Державної установи «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», Федеральної державної бюджетної наукової установи «Всеросійський науково-дослідний інститут економіки сільського господарства», Національного університету біоресурсів і природокористування України, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана та інші. Серед відомих в Україні та за її межами науковців-аграрників є В.Г. Андрійчук, П.С. Безруких, В.Р. Боев, М.О. Борхунов, Ф.Ф. Бутинець, В.П. Галушко, В.К. Гаркавий, В.М. Геєць, В.П. Горьовий, С.І. Дем'яненко, А.Д. Діброва, Т.Г. Дудар, О.Ю. Єрмаков, В.К. Збарський, В.Н. Зимовець, М.М. Ільчук, Ю.С. Коваленко, І.І. Лукінов, Ю.О. Лупенко,

В.Я. Месель-Веселяк, Т.М. Остапенко, О.В. Олійник,
І.В. Охріменко, Б.Й. Пасхавер, В.Ю. Протасов, П.Т. Саблук,
Є.О. Сагайдак, І.В. Свиноус, В.П. Ситник, О.О. Сторожук,
І.І. Ушачов, Ю.С. Цал-Цалко, О.М. Шпичак, О.В. Шубравська та
ін.

Проте в умовах становлення та розвитку ринкових відносин в силу сподівання всесильності дії закону ринкового саморегулювання порівняно мало приділяється уваги категоріям витрат та собівартості. Крім того в цей період у сільськогосподарських підприємствах внаслідок виникнення об'єктивних причин ускладнилися їх визначення, що обумовлено новими умовами господарювання, інфляційно-девальваційними процесами, умовами оподаткування, значними структурними, просторово-часовими трансформаціями витрат і собівартості сільськогосподарської продукції. У зв'язку із цим загострилася проблема забезпечення оперативності та об'єктивності оцінки витратної частини сільськогосподарського виробництва, успішне вирішення якої можливе через удосконалення існуючих і пошук нових підходів щодо врахування змін при формуванні витрат і собівартості сільськогосподарської продукції, чим й обумовлено представлене дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ТА СОБІВАРТОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Витрати і собівартість як економічні категорії

Собівартість і витрати є первинними основопологаючими економічними категоріями, які лежать в основі всіх виробничих процесів. У процесі формування цінового ланцюга вони знаходяться на його початку та характеризують будь-яку господарську діяльність. Це забезпечує їх пріоритетність для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від того, в яких умовах і в якому середовищі вони функціонують.

Передумови формування категоріального апарату та теоретичний базис у цьому напрямі економічної думки були закладені у працях В. Петті [1], А. Сміта [2], К. Маркса [3], К. Менгера [4], В. Джевонса [5], Л. Вальраса [6], Е. Бем-Баверка [7], Ф. Візера [8], А. Маршалла [9], П. Самуельсона [10] та ін.

Теоретичні аспекти формування витрат і собівартості в сучасній економічній літературі є предметом дослідження зарубіжних науковців: Ф. Гюнтера [11], Х. Зайделя [12], Р. Макконнелла, С. Брю [13], Е. Долана, Д. Ліндсея [14], Д. Мідлтона [15], Ч. Хорнгрена [16] та інших дослідників.

Серед вітчизняних учених ця тема стала основною у працях І. Охріменка [17], О. Павелка [18], Г. Поляка [19], Т. Остапенко [20], Н. Сіроми [21], О. Трухана [22], Т. Костенко [23], О. Крушельницької [24], В. Кулішова [25], Ю. Цал-Цалко [26] та ін.

Одна із перших спроб виділити витрати в окрему категорію належить меркантилістам наприкінці XVI ст., які розглядали її переважно через заробітну плату [27, с. 129]. У світовій економічній науці виникають дві основні теорії, центром уваги яких став показник витрат. До них належать трудова теорія

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ТА СОБІВАРТОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ...	5
1.1. Витрати і собівартість як економічні категорії	5
1.2. Методичні підходи до формування витрат, собівартості продукції та їх особливості в галузі сільського господарства	20
1.3. Система контролінгу витрат в управлінні сільськогосподарськими підприємствами	33
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	49
2.1. Зональний та внутрізоняльний аспект формування витрат і собівартості продукції в сільськогосподарських підприємствах України	49
2.2. Структурні зміни у формуванні виробничих витрат і собівартості продукції в сільськогосподарських підприємствах	81
2.3. Вплив змін у нормативній грошовій оцінці землі на формування витрат сільськогосподарських підприємств	105
2.4. Вплив системи оподаткування виробництва продукції, робіт і послуг на формування витрат сільськогосподарських підприємств	121

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОСТІ ТА ОБ'ЄКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	133
3.1. Формування витрат і собівартості виробництва з урахуванням переоцінки основних засобів та амортизаційної політики в сільськогосподарських підприємствах	133
3.2. Трансакційні витрати та їх вплив на собівартість продукції в сільськогосподарських підприємствах .	152
3.3. Удосконалення операційного контролю та планування витрат у сільськогосподарському виробництві	167
3.4. Особливості формування витрат у сільськогосподарських підприємствах в умовах інфляційно-девальваційних процесів	182
ВИСНОВКИ	193
ДОДАТКИ	197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	336

Наукове видання

Цап Володимир Дмитрович

ВИТРАТИ І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Монографія

Редактор	<i>Л.Л. Ткач</i>
Технічний редактор	<i>А.М. Артеменко</i>
Комп'ютерна верстка	<i>С.О. Пашко</i>
Оригінал-макет	<i>Д.С. Сушко</i>

Підп. до друку 21.11.2018. Формат 60x84/16 . Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 21.39. Обл. вид. арк. 21.6. Тираж 300 пр. Зам. №2632

Видання та друк – ТОВ «Видавничий будинок Мелітопольської міської
друкарні» 72312, м. Мелітополь, вул. М. Грушевського, 5.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1509 від 26.09.2003 р.